

DATEK (49) *sb m*

-ã- (42), -a- (4); -a- *BierEz* (2), *MurzNT*; -ã- : -a- *Leop* (5 : 1); e *jasne*.

sg N dątek (6). ◇ *G* dątku (9). ◇ *A* dątek (11). ◇ *I* dątkiem (8): -em (3), -(e)m (5). ◇ *L* dątku (2).
◇ *pl N* dątki (1). ◇ *G* dątków (1). ◇ *D* dątkóm (1). ◇ *A* dątki (6). ◇ *I* dątki (2). ◇ *L* dątkach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z tych samych przykładów) – XVIII w.

To, co się daje; dar, opłata, zapłata, nagroda; datum Vulg, Cn; donarium Vulg; merces PolAnt; niceterium Mącz; donatio, praemium JanStat; datus Cn (47) : Nie żądamci dątku twego/ Iedno miły ciebie łámego BierEz R, R; RejRozpr A4v; Gdy mu to nye poźzło/ datki á lubońcyámi cýeleńnymi yął fye ich zwodzić KromRozm I M4; MurzNT 26 marg; W káżdym datku ochotną vkáz twarz twoię. Leop Eccli 35/11; niebaczę komuby miał być táki Dworzánin rowny/ iedno piękney vbráney á dworfkiey Pánnie/ która z pewne^{go} datku Krolowey flúży. OrzRozm R, O, R4v; Ten [Wojen] vftáwił w fwey ziemi czterzech fędziow/ kthore datkiem y żywnością z fkárbu pólpolitego opátrzył áby od fądow nic nie bráli dla lepszey fprawiedliwóści BielKron 321v, 334; OrzQuin C3v, G3 marg; To (zás ielt) datek [oblatio] ktory dáwać będziecie/ fzofłą część Efy z chomerá pńzenice BudBib Ez 45/13; Nie wewel fię Izráelu czáfu rádości/ [...] bo zbłazniłeś fię od Bogá fwego/ rozmiłowałeś fię datku nád wżytkie boiowilká żytá. BudBib Os 9/1; A Duchá świętego zaś niechcá [trynitarze] niczym inřzym mieć/ iedno dárem Bożym/ pobudką do fpraw ludzi ś. y ofobliwym datkiem Bogá wfzechmogącego. ReszPrz 88; przebił bramy twárdé Zacnych miałt Mácedonczyk y podkopał hárdé Tyránny datkiem KochPieś 36 [2 r.]; Tributio – Dątek. Calep 1083b; Wfzákoż dobrego Vrzędniká powinien [pan] ták datkiem iáko wychowánien/ według zařlugi iego/ opátrzyć. GostGosp 154; OrzJan 44; KochCn B3v; Ták wybráne ono Páńfkie naczynie o żywnóści kápláńfkiey. á obáč to tu/ że y fářřzem robiącym wczýcielom/ ná obrokách y datkách nie řchodźiło LatHar 128; Nie iřbym řzukał datku: ále řzukam owocu ktoryby obfitował ná liczbie wářzey. WujNT Phil 4/17, s. 281; áni będę dbał ná łáfkę ábo niełáfkę czyię/ áni ná datek ábo przegzożki y karánie iákie SarnStat 554, 199.

W charakterystycznych połączeniach: czekać, szukać datku; opatrzyć datkiem (2), uraczyć.

'Przysłowie: Wedle datku służbá. KochAp 7.

Zwroty: »(od)da(wa)ć datek« [szyk zmienny] (6): Ianowemv sinowy dalem fláfkj fwey [...] Herdelřką zyemię A on tesz nam ma dawacz řtego niektorj datek do řkarbu nářzego niewielky LibLeg 10/147v; oddał im on wfřřřtek datek řynow řřráelfkich. Leop Ex 36/3, Luc 11/13; GostGosp 155 [2 r.]; WujNT Luc 11/13.

»wziąć datek« (1): Choćia Miřtrř/ máca/ řzuka/ gdzieby wyrznáć plátek/ A wřdy od řzáty weźmie/ iáki on chce datek. BielSat C2.

Wyrażenia: »dobry datek« = bonum datum Vulg [szyk 3 : 2] (5): Ieřřřz thedy wy będąc złemi/ vmiećie dobre dathki dáwać řynom/ wářřym: iáko dáleko wícecy oćiec wářz niebieřřki/ da duchá dobrego/ tym kthorzy go prořřá. Leop Luc 11/13 [przekład tego samego tekstu WujNT]; BielKron 363: nic inřzego nie biorá [Turcy] przedřie ieno iákoby fię w męřtwie řtářřzemu okazał/ bo tákie dobrym datkiem y vrzędem opatruią. BielSpr 52v; WujNT Luc 11/13, Iac 1/17.

»datek mały, niewielki« [szyk 2 : 2] (3 : 1): LibLeg 10/147v; iáko Pan złý/ Datek od niego mały mam Strum R2v; Viaticulum – Mały datek na drogę. Calep 1120b; GostGosp 155.

»wielki datek« (1): Bo dobremu/ pilnemu/ łpórnemu/ wielkie wychowanie y wielki datek dáć/ mnieyfza łzkodá/ niż mále wychowanie y mnieyfzy datek niepilnemu á nierządному. *GostGosp* 155.

Szeregi: »datek, (i) dar« [szyk 1 : 1] (2): Niceterium vel Niceteria, Dar/ datek á vpominek/ który dayá temu który bitwę wygrał. *Mqcz* 246c; Wfzelki datek dobry/ y wfzelki dar dołkonály [omne datum optimum et omne donum perfectum] z wyfocza iełt/ sfłpuiący od Oycá światłósci *WujNT Iac* 1/17.

»datek a (i) upominek« (3): Castrensis corona, Datek á vpominek tego który lie naprzód pokułł w obós nieprzyacielski. *Mqcz* 40b, 246c; Niechże tedy datki y vpominki Biłkupié ná ftronie będą *OrzQuin* G3.

Wyrażenia przyimkowe: »według (a. wedle) datku« (2) : Daway Nawyfłfłemu według dátku iego [secundum datum eius] *Leop Eccli* 35/12; *KochAp* 7.

»za datkiem« (3): Thełz czynila thakowe gułla dzyewkam rzadnym za dathkiem *LibMal* 1544/86; *BielKron* 363; [abyłmy] Rułkiéy y Krákwfłkiéy foli zá datkiem pewnym wożić y vżywać dopułczáli. *SarnStat* 389.

a. praw. Suma pieniężna zapisywana żonie na majątku męża jako odwzajemnienie za posag; wiano (1) :

Szereg: »datek i posag« = donatio et dos *JanStat* (1): VStáwiamy/ iż gdy mąż vmrze/ żoná przy datku y przy połagu/ y przy káždych innych rzeczách z wypráwą wniełionych/ [...] ma zołtác *SarnStat* [630].

b. Wydatek (2) :

Szereg: »datek i wziętek (a. wzięcie)« = datum et acceptum *Vulg* (2): á co kolwie wydałz zlicz á zwałz: á datek káždy y wziętek nápiłz. *Leop Eccli* 42/7, 41/24.

Synonimy: dar, podarek, upominek.

KCh